

ERIK OLIN WRIGHT

Τμήμα Κοινωνιολογίας Θεωρία των κοινωνικών τάξεων II:

Σύγχρονα ρεύματα

Καθηγητής Α. Ν. Λύτρας

Καραμπαγλή Γεωργία

Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας

Erik Olin Wright (1947-2019), λίγα λόγια

- Σπουδές: Κοινωνικές Επιστήμες (**Harvard University**), Ιστορία (University of Oxford), Διδακτορικό στην Κοινωνιολογία (University of California, Berkeley).
- Από το 1976 διδάσκει Κοινωνιολογία στο δημόσιο Πανεπιστήμιο του Ουισκόνσιν (University of Wisconsin-Madison).
- 2011-2012 διετέλεσε πρόεδρος της Αμερικανικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας (American Sociological Association). Πρωτοβουλία «Κοινωνιολογία στη Wikipedia» και βελτίωση των κοινωνιολογικών κειμένων στις σχετικές αναρτήσεις.
- Αναλυτικός Μαρξισμός, ταξική ανάλυση των τάξεων, θεωρία του κράτους, σοσιαλιστική στρατηγική.
- Πάθος για την ποδηλασία και συνήθιζε να συνοδεύει τις κοινωνικές συναντήσεις με τη μουσική του βιολιού.
- Σύνδεσμος για περισσότερες πληροφορίες: <https://www.sccc.wisc.edu/soc/faculty/pages/wright/>

Αντιφατικές ταξικές τοποθετήσεις (I)

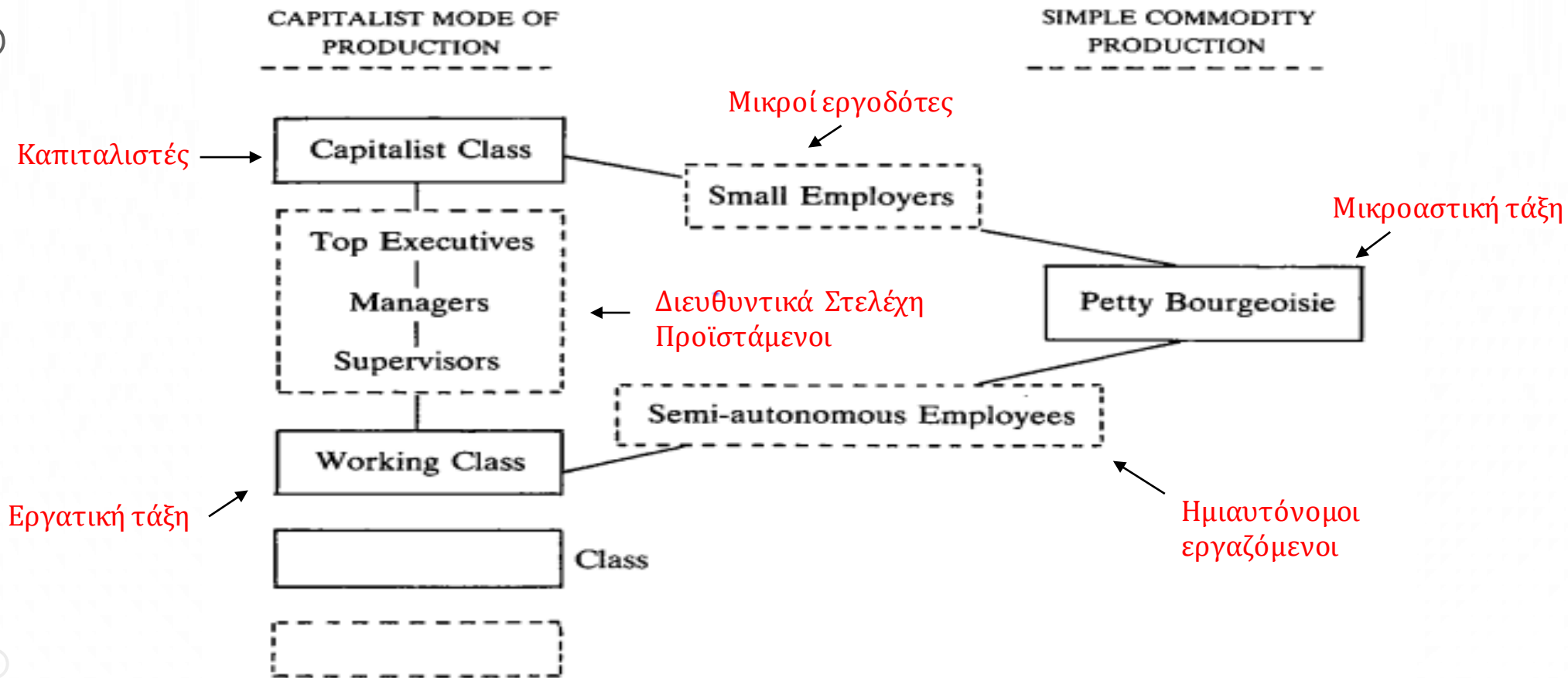

FIGURE 2.2
Basic Class Map of Capitalist Society

Πηγή: Wright, E. O. (1985). *Classes*. London: Verso, p. 48.

ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΙΚΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ (II)

Νέα κοινωνική κατηγορία	Αντιφατική ταξική τοποθέτηση	Στοιχεία προσδιορισμού/αντιφάσεων των νέων κοινωνικών κατηγοριών	
Διευθυντικά στελέχη/ προϊστάμενοι	Μεταξύ εργατικής και καπιταλιστικής τάξης	Σε σχέση με την <u>εργατική τάξη</u>	Σε σχέση με την <u>καπιταλιστική τάξη</u>
		Αποκλεισμός από τη συσσώρευση πλούτου/υποκείμενα εκμετάλλευσης του κεφαλαίου	Ασκούν περιορισμένο έλεγχο στην εργασία και σε μέρος των μέσων παραγωγής
Μικροί εργοδότες	Μεταξύ μικροαστικής και καπιταλιστικής τάξης	Σε σχέση με την <u>μικροαστική τάξη</u>	Σε σχέση με την <u>καπιταλιστική τάξη</u>
		Άμεση σχέση με την παραγωγική διαδικασία και ιδιοκτησία μέσων παραγωγής	Απασχόληση μισθωτών και εκμετάλλευση εργατικής δύναμης, όμως η ποσότητα της εργατικής δύναμης δεν οδηγεί σε συσσώρευση
Ημιαυτόνομοι εργαζόμενοι (διάκριση ανεξαρτήτως εισοδήματος/εξειδίκευσης)	Μεταξύ εργατικής και μικροαστικής τάξης	Σε σχέση με την <u>εργατική τάξη</u>	Σε σχέση με την <u>μικροαστική τάξη</u>
		Απασχόληση από το κεφάλαιο και εκμετάλλευση εργατικής δύναμης	Έλεγχος βασικών διαδικασιών παραγωγής / καθορίζουν εκτός από τον τρόπο και το είδος του προϊόντος που θα παραχθεί

Πηγή: Wright, E. O. (1980). Class and occupation. *Theory and Society*, vol. 9, n. 1, pp. 177-214.

ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΙΚΕΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ (III)

- ❑ Διανοητική κατασκευή σκοπό έχει να περιγράψει τον ταξικό κατακερματισμό των κοινωνικών ομάδων εντός του καπιταλιστικού συστήματος.
- ❑ Οι «αντιφατικές ταξικές τοποθετήσεις» (Wright, E. O., 1985) προσδιορίζονται από την ταξική εκμετάλλευση, τις ταξικές σχέσεις, την αντιφατικότητα των ταξικών συμφερόντων και αναλύονται στο πλαίσιο της κλασικής ταξικής δομής.
- ❑ Τα εναπομείναντα μέρη αυτής της «νέας μεσαίας τάξης» περιφέρονται αποδυναμωμένα, εξαιτίας των καπιταλιστικών σχέσεων και των αντιφατικών στοιχείων που τις χαρακτηρίζουν.
- ❑ Η φθίνουσα πορεία που ακολουθούν δεν δείχνει να ανακόπτεται και η διάσπαση κυριαρχεί, δίχως να υπάρχουν περιθώρια ταξικής επιρροής.
- ❑ Η ανάλυση παραπέμπει στη μεταφορντική περίοδο και την αποδιάρθρωση της «νέας μεσαίας τάξης».

Βλ. Λύτρας, Α. Ν. (2014). *Η ταξική δομή του σύγχρονου καπιταλισμού: Η κοινωνική πόλωση και το ζήτημα του συλλογικού υποκειμένου*. Ανάκτηση από MAXΩME

Ρεαλιστικές ουτοπίες (I), το οξύμωρο σχήμα

Ουτοπίες: προσδοκίες για εναλλακτικές των υπαρχόντων θεσμών.

Ζεύγη αξιών:

- I. Ισότητα και δικαιοσύνη,** για την άνθηση του ανθρώπου. Ίση πρόσβαση ή ίσες ευκαιρίες; Δικαιοσύνη σε υλικό ή σε κοινωνικό επίπεδο;
- II. Ελευθερία και δημοκρατία.** Συμμετοχή των υποκειμένων, λήψη αποφάσεων. «Πολιτική δημοκρατία σημαίνει ... ότι η δημιουργία κανόνων και η εφαρμογή τους υπάγεται στην ίδια τη βούληση των ανθρώπων» (Wright, 2022, σ. 183).
- III. Κοινότητα και αλληλεγγύη.** Μια ισχυρή κοινότητα δεν συνδέεται απαραίτητως με τη γεωγραφική τοποθεσία, αλλά σε αυτήν κυριαρχούν η δέσμευση, το αίσθημα των αμοιβαίων υποχρεώσεων και η αλληλεγγύη, ως πηγή αποτελεσματικής συνεργασίας και δίχως την απαίτηση αυξημένων πόρων.

Το τρίπτυχο των αξιών προέρχεται από το σύνθημα της Γαλλικής Επανάστασης:

Liberté – Égalité – Fraternité

(Ελευθερία-Ισότητα-Αδελφοσύνη)

Ρεαλιστικές ουτοπίες (II), το οξύμωρο σχήμα

Ρεαλιστικές διότι οι εναλλακτικές:

- Είναι, ακόμα και εν μέρει, εφικτές.
- Μας κατευθύνουν σε έναν κόσμο όπως θα μπορούσε να είναι.
- Δείχνουν τις μελλοντικές πραγματικότητες,

Αυτό σημαίνει:

- Εξέταση παραδειγμάτων και τεθέντα όρια, μεταξύ κράτους (πολιτικές ρυθμίσεις) & δράσης.
- Αναγνώριση & κατανόηση των κανόνων/δυνατοτήτων.
- Άσκηση πίεσης.

Ρεαλιστικές ουτοπίες: παραδείγματα

Εργατικοί συνεταιρισμοί

- ✓ Υπαρκτοί στην οικονομία, αποδεδειγμένως πραγματοποιήσιμες λύσεις.
- ✓ Αφετηρία οι αξίες της δημοκρατίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης.
- ✓ Υπόσχεση για έναν κόσμο βασιζόμενο στις αξίες.
- ✓ Περιορισμένα περιθώρια επέκτασής, υπάρχουν ισχυρά εμπόδια.

Wikipedia

- ✓ Ρεαλιστική πρόταση διότι είναι υπαρκτή, ουτοπική μέχρι να δημιουργηθεί.
- ✓ Προφανώς υπάρχουν ελλείψεις, κενά και δυσλειτουργίες ή προβληματισμοί.
- ✓ Πριν από 20-25 χρόνια φαινόταν αδύνατη η ιδέα μιας, ελεύθερου περιεχομένου και ανοιχτής στη σύνταξη, παγκόσμιας ψηφιακής εγκυκλοπαίδειας, **σήμερα αποτελεί μια δυναμική πραγματικότητα.**

Οικονομική δραστηριότητα & τύποι εξουσιών

Σύμφωνα με το E.O. Wright υπάρχουν τρία (3) είδη εξουσίας

- i. Οικονομική εξουσία:** κυρίαρχο στοιχείο ο έλεγχος των οικονομικών πόρων (επενδύσεις, παραγωγή, κατανομή αγαθών & υπηρεσιών). Αυτή η εξουσία κυριαρχεί στον καπιταλισμό.
- ii. Κρατική εξουσία:** δυνατότητα θέσπισης κανονιστικού πλαισίου εντός ορισμένου γεωγραφικού χώρου. Αυτή η εξουσία κυριαρχεί στον κρατισμό (παλαιότερα ονομάστηκε σοσιαλισμός).
- iii. Κοινωνική εξουσία:** δυνατότητα συλλογικής δράσης και κινητοποίησης. Εξουσία που χαρακτηρίζει στον κοινωνικό σοσιαλισμό, δηλαδή την οικονομική δημοκρατία.

Η άσκηση εξουσίας θεωρείται αφετηρία για τον μετασχηματισμό των συστημάτων.

Οικονομικές δομές και συσχέτιση με τα είδη των εξουσιών

Καπιταλισμός

- Τα μέσα παραγωγής αποτελούν ιδιωτική ιδιοκτησία.
- Η οικονομική εξουσία κυριαρχεί και ελέγχει τις οικονομικές δραστηριότητες.

Κρατισμός

- Τα μέσα παραγωγής ανήκουν στο κράτος
- Η κρατική εξουσία κυριαρχεί των άλλων δύο εξουσιών.

Σοσιαλισμός

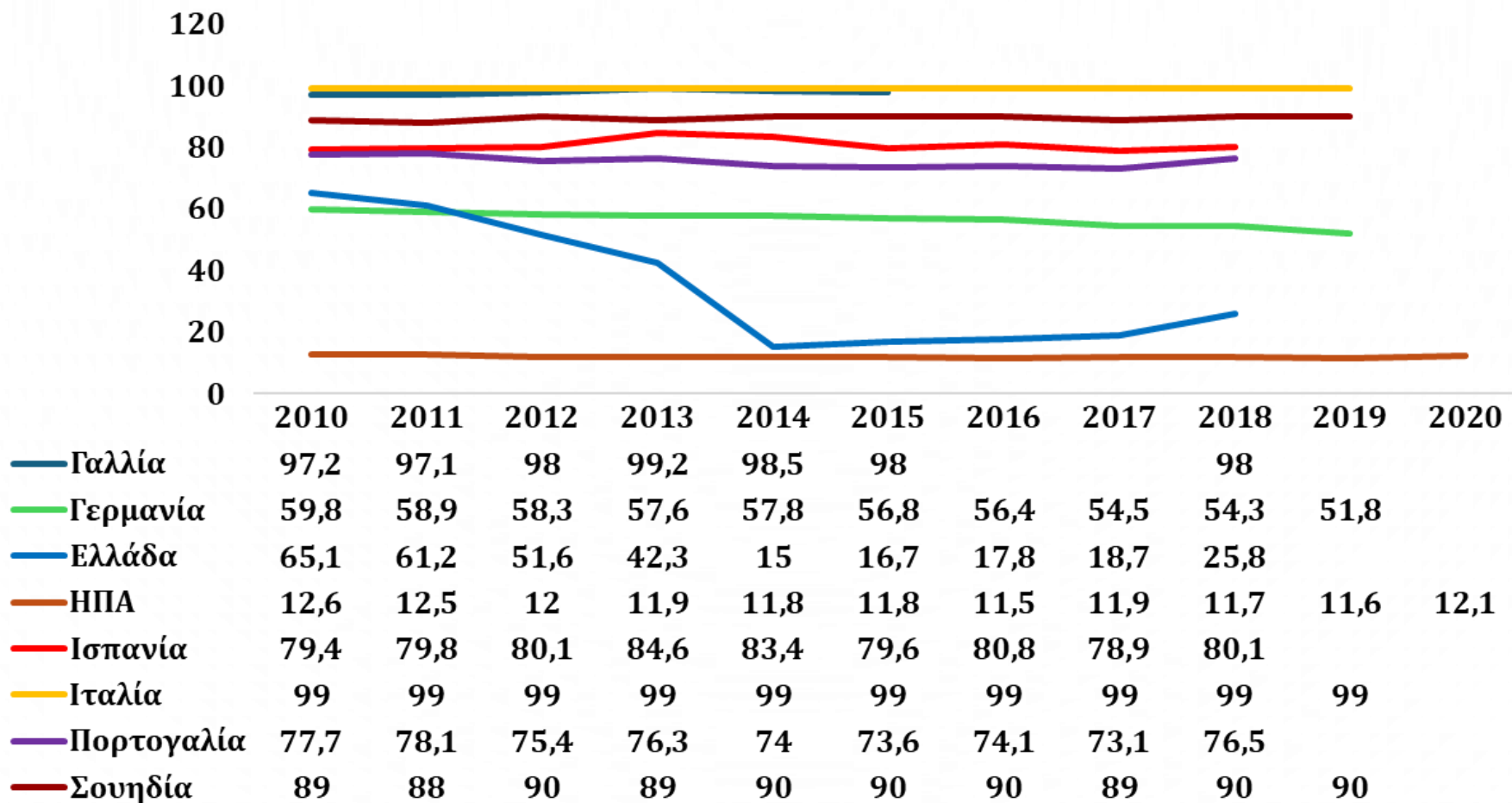
- Τα μέσα παραγωγής αποτελούν κοινωνική ιδιοκτησία.
- Η κοινωνική εξουσία κυριαρχεί των άλλων δύο εξουσιών.

Σε κάθε μία από τις δομές επικρατούν κάποια στοιχεία έναντι άλλων, όμως καμία από αυτές δεν είναι αμιγώς καπιταλιστική, κρατιστική ή σοσιαλιστική.

Παραδείγματα άσκησης εξουσιών

- **Πολιτικές ενώσεις-εκλογική διαδικασία:** η κρατική εξουσία ελέγχεται από την κοινωνική εξουσία.
- **Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων:** η οικονομική εξουσία κυριαρχεί επί της κοινωνικής.
- **Φιλανθρωπία:** ο εθελοντισμός κατευθύνεται και υποτάσσεται στην οικονομική εξουσία.
- **Σοσιαλδημοκρατία και έλεγχος επιχειρήσεων:** η κοινωνική εξουσία ελέγχει την οικονομική μέσα από τη διαμεσολάβηση της κρατικής.

Η θέση της κοινωνικής εξουσίας στη χώρα μας: συλλογικές συμβάσεις και κάλυψη εργαζομένων

ILO. (2023α). Collective bargaining coverage rate (%)- Annual.

Κοινωνική εξουσία: οι συλλογικές ενώσεις στη χώρα μας

- Ανάπτυξη συλλογικών ενώσεων σε έδαφος πολυκερματισμού, εξαιτίας της μικροαστικής οργάνωσης (Λύτρας, 2010, σσ. 19-21).
- Το συλλογικό κοινωνικό υποκείμενο οφείλει να προσελκύσει το εργατικό δυναμικό και κυρίως τους ανέργους, οι οποίοι βρίσκονται στο περιθώριο των εργασιακών διευθετήσεων. Κατά αυτόν τον τρόπο ο λόγος του συλλογικού θα ενδυναμωθεί, όταν ιδίως επιδιωχθεί η αυτόβουλη συμμετοχή των υποκειμένων (Λύτρας, 2000, σ. 289).
- «Η εργασία έχει διέλθει από μια κατάσταση συντριπτικής ήττας ... η σημαντικότερη όψη αυτής της ήττας ... είναι ακριβώς η απογύμνωση των εργασιακών ομάδων από το ... αυτονόητο δικαίωμα να βασίζεται κάποιος στην εργασία για να επιβιώνει ... Η αποδέσμευση της οικονομίας από την υποχρέωση της διασφάλισης της επιβιωτικής συνθήκης των μελών της κοινωνίας ... είναι σύμφυτη με τη βαθύτερη ουσία του καπιταλισμού» (Λύτρας, 2000, σ. 290).

Διακανονισμοί προς ένα σοσιαλιστικό υβρίδιο

- i. Κρατικός σοσιαλισμός (κλασικός).** Τον 20 αιώνα μετατράπηκε σε αυταρχικό κρατισμό.
- ii. Σοσιαλδημοκρατική κρατική ρύθμιση:** καπιταλιστικές δραστηριότητες, παρεμβατικό κράτος, εργασιακές ή περιβαλλοντικές ρυθμίσεις, περιορισμός αν το κράτος εξυπηρετεί το κεφάλαιο.
- iii. Δημοκρατία των ενώσεων:** συλλογικές ενώσεις πολιτών-συνδικαλιστικές διαπραγματεύσεις για την εργασία, την υγεία, το οικοσύστημα, περιορισμός αν οι διαδικασίες υποκινούνται από τις ελίτ ή το κράτος.
- iv. Κοινωνικός καπιταλισμός:** κοινωνικές ενώσεις επιδρούν στην οικονομική εξουσία, μέσω επενδύσεων σε εταιρείες, περιορισμός διότι ενισχύεται ο καπιταλισμός.
- v. Πυρηνική κοινωνική οικονομία:** οργάνωση της παραγωγής από συλλογικότητες δίχως διαμεσολάβηση. Παράδειγμα αποτελεί η Wikipedia, παράγεται και μεταφέρεται η γνώση δίχως ενίσχυση.
- vi. Συνεταιριστική οικονομία της αγοράς:** συνεταιριστικές ενώσεις στη βάση της ισότητας και την άμεση συμμετοχή όλων- π.χ. Μόντραγκον, επεκτείνεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της ιδιοκτησίας.
- vii. Συμμετοχικός σοσιαλισμός:** ενεργή συμμετοχή των υποκειμένων και συνεργασία κράτους και πολιτών προς έλεγχο της οικονομικής δραστηριότητας-π.χ. Βραζιλία και συμμετοχικός προϋπολογισμός.

Η πρόκληση του μετασχηματισμού: στρατηγικές

Σοσιαλισμός, κομμουνισμός

Στρατηγική της ρήξης

Επαναστατική ρήξη με το υπάρχον σύστημα (εξουσία, θεσμοί, δομές), δημιουργία νέων θεσμών και νέας δομής. Οδηγεί προς αυταρχικό κρατισμό.

Ρεύματα αναρχισμού

Στρατηγική των ρωγμών

Στις ρωγμές του καπιταλισμού επιχειρούνται εναλλακτικές ενδυνάμωσης της κοινωνικής εξουσίας, (κοινωνική οικονομία). Διεύρυνση κοινωνικής εξουσίας, αποτυχία επίδρασης στις καπιταλιστικές σχέσεις.

Σύνδεση με σοσιαλδημοκρατία

Συμβιωτική στρατηγική

Χρήση των υφιστάμενων θεσμών για την επίλυση πρακτικών ζητημάτων (π.χ. συμμετοχικός προϋπολογισμός, συνεταιρισμοί). Πιο ανεκτός καπιταλισμός. Μελλοντικές αλλαγές.

Βασικές Θέσεις του Erik Olin Wright

- Ο αναλυτικός μαρξισμός επιχειρεί την συστηματική ενοποίηση των βασικών εννοιών της μαρξικής θεωρίας και ενδιαφέρεται για την σκόπιμη κοινωνική δράση, την ταξική εκμετάλλευση, τον ρόλο του καπιταλιστικού συστήματος.
- «*Αντιφατικές θέσεις εντός αντιφατικών ταξικών σχέσεων*». Ο καπιταλισμός δημιουργεί αντιφατικά συμφέροντα. Δηλαδή τα συμφέροντα είναι εγγενώς αντικρουόμενα. Η αποσύνθεση της «νέας μεσαίας τάξης» αποτελεί απόδειξη της επίδρασης αυτής της αντιφατικότητας και της εκμετάλλευσης που κυριαρχεί στις καπιταλιστικές σχέσεις (Wright, 1985).
- Στα υπαρκτά οικονομικά συστήματα συνυπάρχουν σχέσεις εξουσίας με στοιχεία καπιταλισμού, κρατισμού και σοσιαλισμού. Η επιδίωξη του σοσιαλισμού αφορά στη διεύρυνση των σοσιαλιστικών στοιχείων και την αποδυνάμωση των καπιταλιστικών (Wright, 2022, σ. 183).
- Ο σοσιαλισμός δεν εγγυάται, αλλά μέσω αυτού δημιουργείται ένα πρόσφορο πεδίο για δικαιοσύνη. Αυτό σημαίνει ότι όσο επιδιώκεται η δημοκρατική κατανομή της εξουσίας τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να επικρατήσουν οι αξίες της ισότητας και της δικαιοσύνης (Wright, 2010).

Εν κατακλείδι

- Οι «αντιφατικές ταξικές τοποθετήσεις» ονομάζονται αντιφατικές, και όχι διφορούμενες ή τοποθετήσεις ενδιάμεσων στρωμάτων, προκειμένου να καταστεί σαφές ότι σε αυτές τις κοινωνικές ομάδες επιδρούν, ταυτοχρόνως, στοιχεία προερχόμενα από δύο τάξεις.
- Ο E. O. Wright σε αρκετές αναφορές του, υποστηρίζει ότι οι νέες κοινωνικές ομάδες συνδέονται με ορισμένα από τα συμφέροντα της κάθε μίας από τις τάξεις επιρροής και ότι ο ρόλος των ομάδων, αυτών, θα είναι διφορούμενος ως προς την ταξική πάλη.
- Οι ρεαλιστικές ουτοπίες επιδιώκουν την αναζήτηση εναλλακτικών, ριζοσπαστικών, προς την υφιστάμενη κατάσταση, καθώς η σταθερότητα ενός συστήματος δεν είναι προβλέψιμη.
- Επειδή είναι ρεαλιστικό «να προβαίνουμε σε ενέργειες που μας φέρνουν στην καλύτερη δυνατή θέση» (Wright, 2012, σ. 46), επιλέγεται ο θεσμικός πλουραλισμός με την ταυτόχρονη παρουσία όλων των εξουσιών.
- Στόχος είναι ο επανασχεδιασμός των κοινωνικών θεσμών, προσέλκυση και εδραίωση στοιχείων ισότητας και δικαιοσύνης.
- Στρατηγική του μετασχηματισμού για την κατασκευή των κατάλληλων συνθηκών διάβρωσης των καπιταλιστικών σχέσεων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Λύτρας, Α. Ν. (2000). *Κοινωνία και εργασία. Ο ρόλος των κοινωνικών τάξεων*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λύτρας, Α. Ν. (2010). *Μίκρο-αστική λειτουργία και οργάνωση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λύτρας, Α. Ν. (2014). *Η ταξική δομή του σύγχρονου καπιταλισμού: Η κοινωνική πόλωση και το ζήτημα του συλλογικού υποκειμένου*. Ανάκτηση από MAXΩME.
- Marx, K. (2007). *Κριτική του προγράμματος της Γκότα*. Αθήνα: Σύγχρονη εποχή.
- Wright, E. O. (1980). Class and occupation. *Theory and Society*, vol. 9, n. 1, pp. 177-214.
- Wright, E. O. (1985). *Classes*. London: Verso.
- Wright, E. (2010). *Envisioning Real Utopias*. London: Verso.
- Wright, E. O. (2012). *Real utopias in and beyond capitalism: Taking the social in socialism seriously*. Fifth annual Nicos Poulantzas memorial lecture. Athens: Nicos Poulantzas institute, Nissos publications.
- Wright, E. (2022). Υπερβαίνοντας τον καπιταλισμό με ρεαλιστικές ουτοπίες. Στο K. Dörre, & C. Schickert (Επιμ.), *Νεοσοσιαλισμός. Αλληλεγγύη, Δημοκρατία και Οικολογία εναντίον Καπιταλισμού* (σσ. 173-192). Αθήνα: Νήσος.

A decorative background featuring a stylized circuit board pattern. The pattern consists of thin black lines forming various geometric shapes and paths, with small circles at the end of some lines, resembling a PCB layout. The pattern is most dense on the left side and fades towards the right.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!